

Täysistunto

Tiistai 26.4.2022 klo 13.59—17.39

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistöissä

Hallituksen esitys HE 56/2022 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Avaan keskustelun. — Edustaja Eestilä, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.55 **Markku Eestilä kok:** Arvoisa puhemies! Tästä Tenon kalastuksesta on viime vuosina kyllä riittänyt aika paljon keskustelua. Nyt täytyy kuitenkin antaa tunnustus suomalaisille virkamiehille ja hallitukselle, että he ovat tuoneet hyvän esityksen tänne. Kun meillä on vähenevä lohikanta ja jokaisella on vastuu ympäristöstä perustuslain mukaan, niin silloin on tärkeätä, että kun me suojellaan lohta, niin siihen osallistuvat kaikki eikä missään nimessä anneta kenellekään erioikeuksia. Nimenomaan tällaisessa asiassa, jossa saamelaiskulttuuriin ja omistukseen liittyy monia eri elementtejä — siellä on saamelaiskulttuuri matkailun näkökulmasta, siellä on vapakalastus, siellä on verkkokalastus — niin jos me yhdelle ryhmälle annettaisiin erioikeus, niin kuin nyt aiottiin, niin siitä tulee valtava tappele ja ihmiset kokevat, että se ei ole oikeudenmukaista.

Tässä tapauksessa hallitus on antanut eduskunnalle hyvän esityksen, jota on helppo kannattaa, joskin pienenä sivulauseena pitää todeta, että ilmeisesti tämä esitys ei tässä muodossa olisi tullut Suomen eduskuntaan, jos norjalaiset eivät olisi sitä aivan oikein perustein vastustaneet, eli tällä kertaa norjalaiset ovat vähän auttaneet Suomen hallitusta kannanmuodostuksessa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Myllykoski, olkaa hyvä.

15.57 **Jari Myllykoski vas:** Arvoisa herra puhemies! Niin kuin edustaja Eestilä tuossa sanoi, tänään oli jo meillä valiokunnassa asia kuulemisessa, ja siellä saatiin hyvät perustelut siitä. Voin siltä osin yhtyä virkamiesten — voisiko sanoa — oikaisevaan liikkeeseen, joka johtuu Norjan asenteesta siihen, että meillä oltiin Suomessa mahdollistamassa rajoitettuja kalastusoikeuksia, joita perusteltiin hyvin perustein sillä, että saamelaiskulttuurin ylläpitä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2022 vp

minen edellyttää tiettyjä oikeuksia, ja että siellä on muitakin tahoja, joilla on omaisuuteensa nähden omaisuudensuoja ja heillä myös niitä kalastusoikeuksia.

Tämä on todella monimutkainen ja vaikeaselkoinen asia, mutta kun perustelut kuultiin, että myös korkeimman oikeuden päätökset tukevat osittain ainakin virkamiesten näkemyksiä tältä osin, niin tämä päätös lohikannan pelastamiseksi on — voisi ehkä tässä kohtaa sanoa, eikä edes liioitellusti — oikea ratkaisu, että hallitus tuo tämän esityksen nyt. Totta kai sitten tulee perustuslakivaliokunnan puntaroitavaksi, että onko näin, mutta korkein oikeus ainakin osaltaan otti kantaa siihen, että jos on — voisiko sanoa — lohikannasta kokonaisuudessaan kysymys, niin pystytään myös rajaamaan perusoikeuksilla turvattua saamelaisien oikeutta kalastamiseen, koska silloin myös pyritään turvaamaan saamelaisien kalastusoikeus ja kulttuurin harjoittaminen jatkossa.

Mutta monta monituista käännettä tässä vielä kerkiää tulemaan. Teimme muutama kuukausi sitten — onko kahtakaan, kun tehtiin — omat päätökset, ja nyt kun on tämä norjalaisten reagointi ja kun kalakanta on todella huono, niin tehdään tämä hallituksen esitys, joka on mielestäni kyllä perusteltu.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Essayah.

15.59 Sari Essayah kd: Kiitoksia, arvoisa puhemies! Todellakin, tästä ei ole kovin kauan, kun täällä salissa käsitelimme hallituksen esitystä, jonka yhteydessä silloin kun jätimme vastalauseita — KD:kin kannatti kokoomuksen vastalauseita tässä asiassa — viitattiin juuri näihin rajoitettuihin erioikeuksiin ja siihen ongelmatiikkaan ja problematiikkaan, mikä siitä seuraa.

Edustaja Myllykoski hyvin kyllä puki sanoiksi tämän asian. Elikkä jos on todella kysymys koko kalakannan säilyttämisestä, niin silloin puhutaan siitä, onko mahdollista ylipääntänsä niitten erivapauksienkaan enää säilyä, jos ei ole sitä kalakantaa, mihin ne perustuvat. Ja siinä mielessä ainakin... Totta kai tämä tulee varmasti tulkittavaksi ja mietittäväksi perustuslakivaliokunnassa, mutta jos tilanne on näin kriittinen, niin silloin varmasti äärimmäisiinkin suojelutoimenpiteisiin on mentävä, jotta voidaan sitten myöskin jatkossa, tulevaisuudessa, mahdollistaa erilaiset rajoitetut erioikeudet. Ja silloin kun tätä asiaa viimeksi täällä salissa käsiteltiin, kävi hyvin ilmi, miten vaikeaa problematiikka on silloin, kun puhutaan toisaalta saamelaisien oikeuksista, toisaalta sitten maanomistusoikeuksista ja niihin liittyvistä erioikeuksista. Siinä mielessä tämä askel tuntuisi kyllä tässä vaiheessa erittäin järkevältä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Eestilä.

16.01 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Aika usein kuulee, kuten edustaja Essayah hyvässä puheenvuorossaan äsken mainitsi, että tämä asia on erinomaisen vaikea, ja minä olen kyllä samaa mieltä, että on se vaikea, mutta ei se ole ylivoimaisen vaikea. Se vaan vaatii aika paljon perehtymistä siihen, kenenkä oikeudet ovat kyseessä ja millä perusteella kukin väestöryhmä on oikeuksia saanut.

Ja kuten edustaja Myllykoski aivan oikein mainitsi, niin se ei suinkaan ollut korkein oikeus, joka totesi sen, että ympäristövastuu kuuluu kaikille ja myös saamelaisien kalastusta voidaan rajoittaa. Sen on perustuslakivaliokunta jo määritellyt hyvin tarkkaan, että saamelaiskulttuuria ei kalastuksen, siis Tenon lohenkalastuksen, osalta voi olla olemassa, ellei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2022 vp

siinä joessa ole lohia. Toki siellä voi kalastaa, kun tietää, ettei mitään saa, mutta kyllä se ympäristövastuu kuuluu kaikille. Pykälä on koko valtiosopimuksen perusta. Ja se pitää myös huomata, että saamelaiskulttuuriin kuuluu myös oikeusjärjestelmän aikaisempien päätösten perusteella vapakalastus. Meidän on hirveän vaikea erottaa näitä, jos saamelaiskulttuuriin kuuluu verkkokalastus ja vapakalastus ja saamelaismatkailu, joka vaatii myös sen, että lohia on joessa. Ja kun yhtäkkiä ruvetaan virkamiesten tai poliitikkojen toimesta nostamaan ylös ikään kuin erioikeutena, että joo, verkolla saa kalastaa mutta vavalla ei saa kalastaa, niin se on erikoinen juttu, ja minun on ainakin vaikea ruveta tuomariksi.

Ja mitä sitten tulee näihin korkeimman oikeuden päätöksiin, että joku voi kalastaa siellä, vaikka kalastuslaki sen kieltää: Kalastuslaki on aikanaan käynyt perustuslakivaliokunnassa, jossa se on todettu perustuslain mukaiseksi ja säädetty näin, ja kun joku voi sitten kalastaa senkin ajan ulkopuolella, jolla tavallaan verkkokalastus on sallittu, niin sitten korkein oikeus toteaa, että se on oikein toimittu. Se on kyllä mielenkiintoinen ennakkotapaus, että kulttuurillisin perustein ei tarvitse noudattaa lakia. En ihan ymmärtänyt sitä, ja voisin käyttää vähän eri termiä — mutta en viitsi täysistunnossa käyttää eri termiä korkeimman oikeuden päätöksestä — mutta sanoisin näin, että ainakin hieno hyvesignaalointi se on. Sitteen en tiedä siitä muuta, mihin se tulee johtamaan, mutta kyllä minä sitä mieltä olen edelleen, että ihmiset ovat yhdenvertaisessa asemassa lain edessä. Jos joku asia on lailla kielletty, niin minä olen käsittänyt tähän saakka niin, että se koskee kaikkia suomalaisia. Mutta minun täytyy nyt itse jossakin muualla, tuolla työhuoneessani, miettiä, että jos laki ei koskekaan kaikkia suomalaisia, niin mihin se sitten pitkän päälle johtaa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Järvinen.

16.03 Heli Järvinen vihr: Arvoisa puhemies! Pahoittelut, että tulin keskusteluun hieman myöhässä. Ehkä asiasta on tästäkin näkökulmasta jo puhuttu, mutta ensinnäkin on ihan erinomaisen tärkeää, että me teemme parhaamme suojellaksemme Tenojoen lohikantaa ja teemme parhaamme sen eteen, että lohikanta saataisiin jälleen nousuun. Siitä ei kahta sanaa.

Mutta kun on kuullut ja kuunnellut erilaisia asiantuntijoita tästä aika moniulotteisesta ja vivahteikkaasta ongelmasta, niin herää sellaisia kysymyksiä, joihin toivoisi oikeusministerin miettivän vastauksia, kun jatkoa käsitellään — muun muassa siitä, kuka on paikallinen saamelainen ja kuka ei. Riittääkö siihen vain sukuperintö sieltä kotiseudulta, voiko asua jossain muualla, vai pitääkö olla verokirjat tietyissä kunnissa vai ei? Eli oikeastaan yksikään virkamies ei ole osannut vastata siihen kysymykseen, kuka saa loppuviimein pistää onkensa veteen ja kuka ei. Kuka on paikallinen saamelainen, kuka ei? Onko vähempiarvoista se, että on omistusta sillä alueella mutta ei ole saamelainen? Vai onko oikea saamelainen vain sellainen, joka myös identiteetiltään kokee olevansa saamelainen, koska paikallisia saamelaisia on heitäkin, jotka eivät kuitenkaan tunne olevansa saamelaisia. Eli kuka vetää sen rajan ja miten tätä lainsäädäntöä voitaisiin selkiyttää, jotta kaikilla olisi pelisäännöt selvillä? — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Myllykoski.

16.05 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! En halua onnitella tästä problematiikasta myöskään oikeusministeriä. Siinä varmasti voi mennä muutama viikko ja kuukausi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2022 vp

kin, että sellaiseen lopputulemaan pääsee, että se kaikkia tyydyttää. Mutta kun kysymyksessä on kuitenkin näin... Haluan yksinkertaistaa tätä hallituksen esitystä nyt tässä tilanteessa: eli kun Suomi teki omat mahdollisuutensa, että voidaan rajoitetusti kalastaa, niin se ei norjalaisille käynyt, kun se oli lausuntokierroksella Norjan puolella, joten tultiin siihen johtopäätökseen, että koska se ei norjalaisille käynyt, niin olemme nyt tässä tilanteessa, että kalastuskielto tulee hallituksen esityksestä voimaan. Siitä me nyt päätämme. Se kaikki muu on sitten vielä sen jälkeistä.

En tiedä sitten, minkälainen pyykki se onkaan, mutta joka tapauksessa todella haasteellinen problematiikka, mitä tulee sitten siihen, että ”kuka, mikä, asuinpaikalla”, eikä tämä paikkakuntalainen saamelainen -termi nyt sitten ainakaan helpota tätä pohdiskelua, että mitä sitten oikein tapahtuu. Nyt kuitenkin on alueilla niin Pohjois-Norjassa ja myös Suomen alueilla annettu paikkakuntalaisille tiettyjä erioikeuksia, eikä sitä olla rajattu vain saamelaisiin, vaan paikkakunnalla asuviin, jotka ovat tammikuun ensimmäinen päivä olleet kirjoilla ja joilla on sitten erinäköisiä oikeuksia myös kalastukseen.

Mutta nyt olemme tekemässä päätöstä siitä, että kalastuskielto astuu voimaan, koska valtiosopimuksen käsittelyssä emme ole olleet yksimielisiä siitä Suomen näkemyksestä, että rajoitettuja kalastusoikeuksia olisimme voineet mahdollistaa. Ja se kaikki muu on sitten tavallaan niin kun mehukasta keskustelua, mutta tässä kohtaa turhaa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Eestilä.

16.07 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Itse en koe kyllä turhana missään nimesä tätä keskustelua, koska täällä on oikeusministeri paikalla, ja itse asiassa se, että tämä lakiesitys on hallituksen toimesta annettu eduskunnalle, ei ollut mikään itsestäänselvyys, koska tämä asia, johon liittyy monia perusoikeuksia, oli menossa asetuksena, ja jos lausuntoja katselee, mitä tästä on annettu, niin nyt sen takia kun oikeuskansleri on puuttunut tähän asiaan, hallitus on antanut esityksen. Joskus kyllä arvostelen oikeutta ja voin tehdä sen julkisestikin, mutta kyllä nyt tässä tapauksessa täytyy antaa oikeuskanslerille kiitos, että nyt on kerrankin puututtu juridisesti oikein, että tämä on sen verran tärkeä asia, että eduskunnan pitää tästä käydä keskustelua ja pystyä arvioimaan, mitä tässä on tapahtunut.

”Paikallinen saamelainen” minulle kertoo juuri sen, mitä ainakin itse käsitan oikeudenmukaisena, eli paikallinen saamelainen, joka asuu Tenojokilaaksossa ja elää tällä hetkellä siinä jokikulttuurissa ympäri vuoden ja on ikään kuin harjoittamassa sitä kulttuuria silloin kun joki on auki ja toivottavasti siellä on kaloja, hän on se, jolla on saamelaisuuden perusteella oikeus kalastaa. Mutta sitten minun oikeudenmukaisuuteni loppuu siihen, että joku asuu Tukholmassa tai Pariisissa ja tulee sieltä saamelaisuuden perusteella, pistää auton takakonttiin verkot ja alkaa verkoilla kalastelemaan sitä vähäistäkin lohimäärää, jota pitäisi ikään kuin riittää saamelaiskulttuurin ja matkailukulttuurin edistämiseksi. Siinä en kyllä suoraan, arvoisat kollegat, näe minkäännäköistä järkeä. Joku voi sitä ajaa jonkun etnisyyden tai muun syyn perusteella, mutta minä olisin sitä mieltä, että paikalliset saamelaiset, jotka oikeasti harjoittavat sitä kulttuuria ja asuvat ympäri vuoden siellä, ovat oikeutettuja harjoittamaan sitä saamelaiskulttuuria. Toinen, mikä minun oikeudentajuuni menee, on se, että paikalliset, joille siitä kalastusoikeudesta on asumisen ja siellä olemisen perusteella syntynyt ikään kuin omaisuuden suojaan verrattava oikeus, saavat kalastaa.

Itse asiassa pidän tässä saamelaisten puolta ja pidän myös paikkakunnalla asuvien puolta, että he saavat kalastaa, mutta sitten mitä tulee kiinteistörekisteriin merkittyjen kalastus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 44/2022 vp

oikeuksien näkökulmasta niiden omistajien etujen puolustamiseen, niin teen kyllä senkin. Itse asiassa näillä puheenvuoroilla tässä eduskunnassa ja oikeusministerin läsnäollessa korostan sitä, että pitää ajaa saamelaisten etua ja pitää ajaa paikallisten ihmisten etua mutta pitää ajaa myös niitten ihmisten etuja, jotka ovat ostaneet sieltä kiinteistöjä, joiden kiinteistörekisteriin on merkitty oikeus yhteisiin kalavesiin. Silloin me ajamme kaikkien ryhmien etua. Suoraan sanoen minulle on pikkusen käsittämätöntä, miksi tästä pitää jatkuvasti tappelaa, niin että aina pitäisi ottaa toiselta vähän pois. Eihän mitään kulttuuria voi niin edistää eikä kehittää, että otetaan toiselta omaisuutta pois — se on vastoin kaikkia kansainvälisiä sopimuksia.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.